

**Правознавство. Навчальний
посібник, видання 2-ге,
стереотипне**

У навчальному посібнику висвітлюються основи теорії держави і права, конституційного права України, основи адміністративного, цивільного, сімейного, трудового, земельного, екологічного, житлового, фінансового, кримінального права, правові основи підприємницької діяльності, чинна система правоохоронних органів України тощо.

В посібнику використано нове законодавство, враховані актуальні в сучасному житті України питання конституційної реформи, підвищення ролі релігійних організацій в формуванні духовних основ суспільства, правових засобів укріплення сім'ї, забезпечення охорони навколишнього середовища та ін.

Розраховано на учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, абітурієнтів, студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться питаннями права.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ПРОГРАМА З ОСНОВ ПРАВОЗНАВСТВА	7

РОЗДІЛ І. ДЕРЖАВА І ПРАВО

ТЕМА 1.	РОЛЬ ДЕРЖАВИ І ПРАВА В СУСПІЛЬСТВІ. ОСНОВНІ ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА	9
§ 1.	Держава та право як закономірний результат розвитку цивілізації	9
§ 2.	Роль держави і права як атрибутів політичної влади. Держава, право і соціальна справедливість	10
§ 3.	Основні теорії походження та сутності держави і права	12
ТЕМА 2.	ДЕРЖАВА	22
§ 4.	Поняття й ознаки держави.	22
§ 5.	Внутрішні та зовнішні функції держави.	24
§ 6.	Форми держави	26
§ 7.	Держави, які існували на території сучасної України	31
ТЕМА 3.	ПРАВО	34
§ 8.	Поняття права та його ознаки і функції	34
§ 9.	Структура правової норми. Види правових норм	36
§ 10.	Право – особливий вид соціальних норм. Єдність та відмінність права і моралі	38
§ 11.	Джерела (форми) права	42
§ 12.	Поняття і структура правовідносин. Правосвідомість	43
ТЕМА 4.	СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА І СИСТЕМА ПРАВА	47
§ 13.	Поняття законодавства. Нормативні та індивідуальні правові акти	47
§ 14.	Система законодавства. Конституція, закони та підзаконні акти. Підзаконні нормативні і правозастосовні акти в Україні	48
§ 15.	Поняття системи права. Поділ права на галузі, підгалузі та правові інститути	53
§ 16.	Загальна характеристика основних галузей права України	54

ТЕМА 5.	ПРАВОВА ДЕРЖАВА. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО	57
§ 17.	Поняття і головні ознаки правової держави	57
§ 18.	Основні напрями формування правової держави в Україні. Громадянське суспільство	60
ТЕМА 6.	ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	63
§ 19.	Поняття, причини та види правопорушень	63
§ 20.	Цілі, підстави та види юридичної відповідальності	64
§ 21.	Необхідна оборона та інші обставини, що виключають юридичну відповідальність.....	66
§ 22.	Алкоголізм, наркоманія, токсикоманія і правопорушення.....	67

РОЗДІЛ II. КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

ТЕМА 7.	ЗАКРІПЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО, НАРОДНОГО Й НАЦІОНАЛЬНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ДО ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....	69
§ 23.	Декларація про державний суверенітет України	69
§ 24.	Закон України "Про економічну самостійність України"	70
§ 25.	Акт проголошення незалежності України. Референдум 1991 року	70
§ 26.	Питання правонаступництва України	71
ТЕМА 8.	КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ – ОСНОВНИЙ ЗАКОН ДЕРЖАВИ.....	72
§ 27.	Поняття конституції як основного закону. Види конституцій	72
§ 28.	Джерела конституційного права в Україні.....	73
§ 29.	Конституційна форма правління, державного устрою і політичного режиму України	74
§ 30.	Державна символіка України	77
§ 31.	Законодавство про мови та національні меншини в Україні. Європейська хартія регіональних мов або меншин	79
§ 32.	Основи зовнішньополітичної діяльності та принципи участі України в міжнародних об'єднаннях (співдружностях).....	81
§ 33.	Закон України "Про внесення змін до Конституції України"	83

ТЕМА 9.	ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ.....	85
§ 34.	Єдність і відмінність понять "людина", "особистість", "громадянин"	85
§ 35.	Закон України "Про громадянство України"	85
§ 36.	Набуття громадянства України	87
§ 37.	Припинення громадянства України.....	88
§ 38.	Статус закордонних українців	89
ТЕМА 10.	КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ (ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ).....	90
§ 39.	Рівноправність громадян	90
§ 40.	Невідчужувані права людини. Єдність прав і обов'язків.....	90
§ 41.	Боротьба за юридичне закріплення прав людини та сучасні міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини	91
§ 42.	Основні конституційні обов'язки громадян. Обов'язок громадян захищати свою Вітчизну. Демократичний військовий контроль над воєнною організацією	93
ТЕМА 11.	ОСОБИСТІ (ГРОМАДЯНСЬКІ) ПРАВА ТА СВОБОДИ ГРОМАДЯН.....	97
§ 43.	Захищеність особи у правовій державі. Права людини на життя, свободу та особисту недоторканність	97
§ 44.	Принцип презумпції невинуватості та право громадян на судовий захист	99
§ 45.	Недоторканність житла. Таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Право на невтручання в особисте життя	100
§ 46.	Свобода пересування та вільний вибір місця проживання.....	101
§ 47.	Паспортна система і реєстрація громадян за їх місцем проживання	101
§ 48.	Право на свободу світогляду і віросповідання. Релігійні організації	102
ТЕМА 12.	ПОЛІТИЧНІ ПРАВА ТА СВОБОДИ. СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА.....	109
§ 49.	Поняття політичних прав і свобод	109
§ 50.	Свобода думки і слова	109
§ 51.	Свобода зборів, мітингів, походів і демонстрацій	111

§ 52.	Право на звернення до органів державної влади та самоврядування	111
§ 53.	Право громадян об'єднуватися у політичні партії, професійні спілки та інші громадські організації.....	112
§ 54.	Соціальні, економічні та культурні права.....	114
ТЕМА 13.	ПРАВО НА ОСВІТУ	115
§ 55.	Завдання реформування змісту освіти	115
§ 56.	Конституційне закріплення права на освіту	116
§ 57.	Закон України "Про освіту".....	116
§ 58.	Система та рівні освіти в Україні. Типи загальноосвітніх закладів відповідно до Закону "Про загальну середню освіту"	117
§ 59.	Закон України "Про вищу освіту". Освітні рівні вищої освіти	118
§ 60.	Учасники навчально-виховного процесу. Права та обов'язки учнів	120
§ 61.	Управління освітою.....	121
§ 62.	Правовий статус навчально-виховних закладів.....	123
ТЕМА 14.	НАРОДНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ	124
§ 63.	Поняття і форми здійснення народного суверенітету	124
§ 64.	Засади та принципи виборчого права в Україні	125
§ 65.	Виборча система в Україні	128
§ 66.	Конституційне регулювання референдумів.....	131
ТЕМА 15.	ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ	134
§ 67.	Верховна Рада України. Правовий статус і компетенція Верховної Ради України.....	134
§ 68.	Законодавчий процес	137
§ 69.	Структура, органи та апарат Верховної Ради України	138
§ 70.	Статус народного депутата України	141
ТЕМА 16.	ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ	145
§ 71.	Правовий статус Президента України.....	145
§ 72.	Повноваження Президента України	149
ТЕМА 17.	УРЯД І ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.....	152
§ 73.	Кабінет Міністрів України	152
§ 74.	Повноваження Кабінету Міністрів України	153
§ 75.	Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади	154

ТЕМА 18.	МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ І МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	156
§ 76.	Місцеве самоврядування та органи самоорганізації населення	156
§ 77.	Місцеві органи виконавчої влади	160
§ 78.	Спеціальний статус міста Києва як столиці України	161
§ 79.	Автономна Республіка Крим	163
ТЕМА 19.	СУДОВА ВЛАДА В УКРАЇНІ	167
§ 80.	Поняття судової влади, завдання та засади здійснення правосуддя	167
§ 81.	Система судів загальної юрисдикції. Загальні суди. Господарські суди. Третейські суди. Адміністративні суди	170
§ 82.	Конституційний Суд України	177
§ 83.	Статус суддів України	180
§ 84.	Цивільно-процесуальне право	181
§ 85.	Державна виконавча служба	184
§ 86.	Кримінально-процесуальне право	184
§ 87.	Державний департамент України з питань виконання покарань	186
§ 88.	Державна судова адміністрація України	187
ТЕМА 20.	ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ТА АДВОКАТУРА	189
§ 89.	Поняття правоохоронних органів	189
§ 90.	Прокуратура України	189
§ 91.	Правовий статус міліції	191
§ 92.	Служба безпеки України	193
§ 93.	Поняття оперативно-розшукової діяльності	194
§ 94.	Органи юстиції	194
§ 95.	Органи Державної прикордонної служби України	196
§ 96.	Державна податкова адміністрація	196
§ 97.	Митна служба	197
§ 98.	Адвокатура	200
ТЕМА 21.	НОТАРІАТ В УКРАЇНІ	202
§ 99.	Нотаріат в Україні	202

РОЗДІЛ III. ОКРЕМІ ГАЛУЗІ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

ТЕМА 22.	ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	205
§ 100.	Джерела цивільного законодавства	205
§ 101.	Цивільно-правові відносини	207

§ 102.	Цивільна правоздатність, дієздатність	210
§ 103.	Визнання громадянина безвісно відсутнім і оголошення громадянина померлим	215
§ 104.	Юридичні особи	216
§ 105.	Держава як суб'єкт цивільного права	218
§ 106.	Особисті немайнові права громадян. Захист честі, гідності й ділової репутації	219
§ 107.	Право власності та його захист	221
§ 108.	Форми та види власності	225
§ 109.	Інтелектуальна власність	226
§ 110.	Зобов'язання та засоби їх забезпечення	227
§ 111.	Авторське право. Суміжні права	229
§ 112.	Цивільно-правові правочини (угоди). Договори	231
§ 113.	Позовна давність	234
§ 114.	Договір купівлі-продажу	236
§ 115.	Договір майнового найму (оренди)	237
§ 116.	Договір позики	238
§ 117.	Договір дарування. Пожертва	239
§ 118.	Договір довічного утримання	240
§ 119.	Цивільно-правова відповідальність. Делікт	242
§ 120.	Спадкове право	245
ТЕМА 23.	ЖИТЛОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО	251
§ 121.	Конституційне право на житло. Житловий кодекс	251
§ 122.	Права та обов'язки власників і наймачів житлового приміщення	254
§ 123.	Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку. Житловий фонд соціального призначення	255
ТЕМА 24.	СІМЕЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	259
§ 124.	Міжнародні стандарти в галузі охорони сім'ї та дитинства. Конвенція про права дитини	259
§ 125.	Сімейний кодекс України	261
§ 126.	Порядок укладення шлюбу і створення сім'ї	262
§ 127.	Рівність прав та обов'язків подружжя	265
§ 128.	Припинення шлюбу і визнання шлюбу недійсним	268
§ 129.	Взаємні права та обов'язки батьків і дітей	270
§ 130.	Усиновлення (удочеріння). Патронат	271
§ 131.	Позбавлення батьківських прав	274
§ 132.	Опіка і піклування	275
ТЕМА 25.	ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО	277
§ 133.	Конституційне право на працю і відпочинок	277

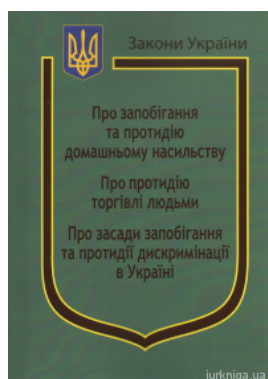
§ 134.	Трудові правовідносини	278
§ 135.	Кодекс законів про працю України (КЗпП)	278
§ 136.	Колективні договори і угоди	279
§ 137.	Трудовий договір: поняття та порядок укладення	281
§ 138.	Зміна умов трудового договору	284
§ 139.	Підстави та порядок припинення трудоного договору	284
§ 140.	Робочий час і його види	287
§ 141.	Правове регулювання часу відпочинку	291
§ 142.	Оплата праці	294
§ 143.	Трудова дисципліна	295
§ 144.	Відповідальність за прогул і за появу на роботі у нетверезому стані	298
§ 145.	Матеріальна відповідальність працівників за шкоду, заподіяну з їх вини підприємству, установі, організації	298
§ 146.	Матеріальна відповідальність підприємств, установ, організацій за шкоду, заподіяну працівникам	301
§ 147.	Особливості праці жінок, молоді та інвалідів	301
§ 148.	Розв'язання індивідуальних і колективних трудових спорів	306
ТЕМА 26.	ЗАКОНОДАВСТВО ПРО СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ І ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я	309
§ 149.	Право на соціальний захист і достатній життєвий рівень	309
ТЕМА 27.	ФІНАНСОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО	315
§ 150.	Відносини, які регулюються фінансовим законодавством	315
§ 151.	Державний бюджет України	316
§ 152.	Банки. Довірчі товариства	317
ТЕМА 28.	ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ. ОСНОВНІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	319
§ 153.	Правове регулювання підприємницької діяльності в Україні. Підприємства, їх види та порядок утворення	319
§ 154.	Господарські товариства	325
§ 155.	Фермерські господарства. Сільськогосподарські дорадчі служби	327
§ 156.	Свобода конкуренції та захист прав споживачів	329

ТЕМА 29. ЕКОЛОГІЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	331
§ 157. Загальна характеристика законодавства про охорону навколишнього середовища. Екологічні права та обов'язки природокористувачів.....	331
§ 158. Червона книга України	334
ТЕМА 30. ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	336
§ 159. Загальна характеристика Земельного кодексу України.....	336
§ 160. Право власності на землю	338
§ 161. Оренда землі	343
§ 162. Особисте селянське господарство	345
§ 163. Охорона земель	346
§ 164. Порядок вирішення земельних спорів	347
§ 165. Землеустрій України	348
ТЕМА 31. АДМІНІСТРАТИВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО.....	350
§ 166. Відносини, які регулюються адміністративним правом. Кодекс України про адміністративні правопорушення	350
§ 167. Адміністративні стягнення та адміністративна відповідальність	352
ТЕМА 32. КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	355
§ 168. Загальна характеристика Кримінального кодексу України.....	355
§ 169. Поняття та ознаки злочину. Класифікація злочинів.....	356
§ 170. Стадії вчинення злочину. Добровільна, відмова від доведення злочину до кінця.....	358
§ 171. Співучасть у вчиненні злочину.....	358
§ 172. Мета і види кримінального покарання. Обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність	359
§ 173. Поняття неосудності	362
§ 174. Особливості відповідальності неповнолітніх	362
§ 175. Звільнення від відбування покарання з випробуванням	363
§ 176. Амністія і помилування.....	364
§ 177. Види злочинів. Відповідальність за окремі злочини	365
ДОДАТОК. Умови прийому до вищих навчальних закладів України	369
Література	387

Книги, які можуть вас зацікавити

Сімейний кодекс України

Закони України "Про Запобігання та протидію домашньому насильству", "Про протидію торгівлі людьми", "Про засади запобігання та..."

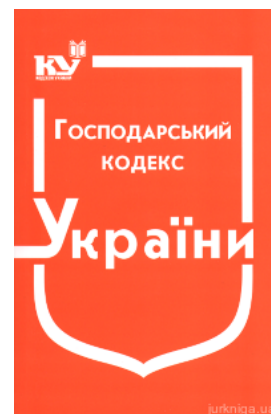
Закони України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям"

Кодекс законів про працю України

Господарський процесуальний кодекс України

Господарський кодекс України

Перейти до галузі права
Конституційне право

[Перейти на сайт](#) →